

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 22 (1017) 1 ЧЭРВЕНЯ 2011 г.

Абяром на тэстах беларускую мову

Зварот Сакратарыяту ТБМ

Шаноўныя абітурыенты і іх бацькі!

Неўзабаве пачнеца кампанія па здачы тэстаў для паступлення ў ВНУ. Прапануем Вам падчас выканання заданняў абраць беларускую мову, мову Купалы і Коласа, Багушэвіча і Багдановіча, Караткевіча і Ізыкава.

Гэта стане сапраўдным чынам беларускага патрыёта, сведчаннем таго, што тысячагодовая гісторыя існавання беларускай мовы як мовы єўрапейскага народа мае свой працяг у наступных стагоддзях.

Дарэчы, кожны з будучых студэнтаў можа дамагчыся таго, каб у ВНУ яго навучалі па беларуску. Закандаўчая база гэта дазваляе зрабіць без проблем. Не трэба бацьца і новых зменаў у беларускім правапісе, бо ў гэтым годзе ў заданнях па тэставанні яны ўлічвацца не будуць.

Принята на паседжанні Сакратарыяту ТБМ

25 траўня 2011 года.

У дзень памяці Максіма Багдановіча

25 траўня ля помніка Максіму Багдановічу, што стаіць паблізу Опернага тэатра ў Менску, адбылася імпрэза ў памяць Паэта. Упершыню яна праходзіла на вольным паветры (звычайна ў сценах музея Багдановіча). На імпрэзе прысутнічала міністр культуры Павел Латушка.

Выступаючы на мітынгу міністр паведаміў, што да канца года ў сталічным Траец-

кім прадмесці будзе адноўлены дом, дзе нарадзіўся Максім Багдановіч (09.12.1891-25.05.1917)

Па яго словам, у адпаведнасці з пастановай Савета міністраў “Аб мерапрыемствах, прысвечаных 120-годдзю з дня нараджэння класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча” створаны аргамітэт, прадугледжаны шэраг мерапрыемстваў, у тым ліку выданне кніг.

Удзельнікі мітынгу стаілі сведкамі літаратурна-музычнага прадстаўлення “Скрозь памяць далёкіх гадоў...”, ускладілі кветкі да помніка паэту. У Свята-Петрапалаўскім саборы прыйшла памінальная служба. А ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адбылося прадстаўленне “Паэтычна-музычнай вандроўкі ў краіну светлага смутку...” - сумесны проект музея і трыа “Вытокі” Белдзярфілармоніі.

Нац кар.

ISSN 2073-7033

13 чэрвеня 2011 года
у межах праграмы “Будзьма!” адбудзеца
сустрэча на тэму:
“Стан беларускай мікратапанімікі”
Запрашоўца ўсе зацікаўленыя.
Пачатак а 18 гадзіне.

Месца правядзення: г. Менск, вул. Румянцева, 13.

225 гадоў з дня нараджэння Канстанціна Тызенгаўза

ТЫЗЕНГАЎЗ Констанцін (3.06.1786-16.03.1853), прыродазнавец, асветнік. Нарадзіўся ў мяст. Жалудок на Гарадзеншчыне. Прымай удзел у вайне 1812 г. Пасля вайны цалкам аддаўся науковай працы ў галіне арніталогіі. Аўтар твору на польскай мове “Асновы арніталогіі, або науки пра

птушак” (1841) і “Усеагульная арніталогія, або Апісанне птушак усіх частак свету” (1843-46). Тызенгаўз захапляўся жывапісам, быў вучнем мастака Я. Рустэма. Меў у Паставах сваю карцінную галерэю. Апрацаваў ілюстрацыйны матэрыял да кнігі У. Тачаноўскага “Залогія польскіх птушак” (1862). У сваім маёнтку ў Паставах стварыў арніталагічны музей, у якім было некалькі тысяч узоруў птушак з Беларусі, Літвы і Украіны. Пры музее была значная бібліятэка, якая складалася з кніг па арніталогіі, а таксама рэдкіх помнікаў польскага пісьменства, каштоўнага збору гравюр і сямейнага архіву, дакументы якога пачыналіся ад 13 ст. Пасля смерці Тызенгаўза, справу па падтрыманні музея і бібліятэкі іх папаўненні прадаўжаў яго сын Райнольд (1830-80). У 1856 экспанаты арніталагічнага му-

зея адышлі паводле волі нябожчыка Віленскай археалагічнай камісіі, пры якой быў створаны арніталагічны кабінет. Бібліятэка засталася ў Паставах у нашчадкаў. У 1914 сямейны архіў Тызенгаўза перададзены ў бібліятэку ардынацыі Пшаздзецкіх у Варшаве. У час 1-й Сусветнай вайны бібліятэка Тызенгаўза перавезена з Паставаў у Смаленск. Далейшы яе лёс невядомы.

170 гадоў з дня нараджэння Элізы Ажэшкі

АЖЭШКА (Арэшка; дзяючое Павлю́ўская) Эліза (6.1.1841, б. маёнтак Мількаўшчына, Гарадзенскі р-н — 18.5.1910), беларуская польская пісьменніца. У фар-

маванні яе светапогляду выключную ролю адыграді паўстанне 1863-64 і сялянскі рух 1860-80-х г. на Беларусі. Была звязана з дзеячамі славянскай культуры: Ф. Багушэвічам, І. Франко, М. Салтыковым-Шчадрыным і інш. Літ. дзеянасць пачала ў 1866 (апавяд. «Малюнак з галодных гадоў»). Творчасць 1870-х г. зведала ўплыў ідэй «варшаўскага» пазітыўізму, асветнай працы з народам. Выступала за раўнапраўе жанчын (аповесці «Апошнія хаканне», 1868, «Пан Граба», 1869-70, «Марта», 1873), з крытыкай шляхецкай арыстакратыі і саслоўных прымхаў (раман «Пампалинскія», 1876), з гуманіст. пазіцыі адстойвала інтэрэсы працоўных (зб. апавяд. «3

Гарадзенскія ўлады рэкламуюць беларускія класы

Гукавая рэклама класаў з беларускай мовай навучання з'явілася ў гарадзенскім грамадскім транспарце. Бацькоў заахвочваюць запісвачы дзяцей у беларускія класы, абязцаючы, што такая адукцыя дапаможа школьнікам засвоіць не толькі родную мову, але і больш глыбока вывучыць беларускую культуру і традыцыі. Гарадзенцам, зацікаўленым у беларускамоўнай адукцыі для сваіх дзяцей, пропануюць звяртака ў Ленінскі і Каstryчніцкі райаддзелы адукцыі Гарадні.

Размяшчэнню ў гарадзенскім транспарце гукавой рэкламы беларускіх класаў паспрыяла управлінне адукцыі Гарадзенскага гарвыканкама, кіраўнік якога яшчэ на леташнія сустрэчы з актывістамі Таварыства беларускай мовы, паабяцаў садзейнічаць адкрыццю класаў з беларускай мовай навучання ў Гарадні. На сёння ў Гарадні аніводнага беларускага класа няма.

Кася Кром.

Феліксу Шкірманкову — 85 гадоў

Фелікс Шкірманкоў нарадзіўся 27 траўня 1926 года ў Прапойску (Слаўгарад). “н ветран вайны, сябар ТБМ ды Парты БНФ. У 2005 годзе быў найстарэйшым дэлегатам Кангрэсу дэмакратычных сілаў Беларусі.

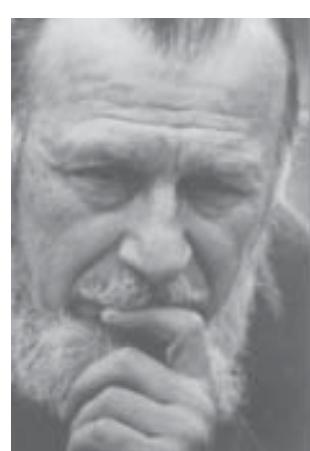
Пяцінаццацігадовым падлеткам Фелікс Шкірманкоў стаў у шэрагі абаронцаў Айчыны. Прайшоў усю Вялікую Айчынную вайну, быў чатыры разы паранены, але ацалеў. Пасля доўгі час працаў геолагам на Далёкім Усходзе. Выйшоў на пенсію, вярнуўся ў Беларусь. Яго вяртанне су́пала з бурлівымі падзеямі распаду СССР. Землякі абрали Фелікса Шкірманкова старшы-

нём Слаўгарадскага гардскага савета народных дэпутатаў.

Праз некаторы час зда́рыўся цуд, Фелікс Шкірманкоў вярнуўся да роднай беларускай мовы, пачаў пісаць вершы. Вышаў першы зборнік вершаў “Існасіц”. Зараз Фелікс Шкірманкоў мае некалькі кніг рознага літаратурнага жанру. Сярод яго твораў — успаміны, замалёўкі, абразкі, «ваенныя» і «геалагічныя» апавяданні, кнігі вершаў па-беларуску.

Амаль у кожным нумары газеты “Наша слова” друкуецца інфармацыя пра ахвяраванні Фелікса Шкірманкова на дзеянні ТБМ.

Сакратарыят ТБМ, рэдакцыя газеты “Наша слова”

віншуюць шаноўнага Фелікса Ўладзіміравіча з паважнай датай і зычапъ яму сілаў і імпэту на ніве служэння Беларусчыне.

Да 85-годдзя з дня нараджэння Фелікса Шкірманкова пабачыла свет яго чарговая книга паэзii “Дажынкі”. Пропануем некалькі вершаў з кнігі.

ШКОЛА МАГАДАНА

Пасля вайны нястача адлучыла Маё жыццё ад родных берагоў, І Калыма халодная вучыла Мяне дабру ў сасланных землякоў.

Да скону ўдзячны за выпрабаванні, З якім звёў суворы Магадан, Бо там спазнай каштоўнасці кахання, Сябrou сапраўдных, вернасці і падман.

З тae пары прайшло гадоў нямала. Шкада, што ўсё святое набыццё Мне на Радзіме перашкодай стала, Як і калымскі погляд на жыццё.

У час, калі сур’ёзны падрахунак Жыццю свайму прыйшла пара рабіць, Я ўспамінаю школу Магадана, Якую мне да скону не забыць.

АПАЗІЦЫЯНЕР
(гумарэска)

У Хвядоса кум Ігнат Майстар быў, што трэба. Першака паўлітра гнаў “н з бохана хлеба.”

І не трэба ім была Сельпойская крама, Бо казёнка каштавала Не па кішэні тата.

Бабка Ганна дапякла Папрокамі старога, Што ён з кумам кожны дзень Піць пачаў замнога.

“н і гэта, ён і так, Што не прапоў нічога, І што п’юць яны сваю І зусім нямнога.

Ды старая на сваім Упёрлася, стаяла,

I Хвядоса кожны дзень
Моцна дапякала.

Не сцярпей Хвядос — сказаў:
- Як не здасі пазіцыі,
Дык тады я да цыбе
Буду ў апазіцы!

- Гэта ж як? — спытала баба
Здзіўлена старога.
“н, падстуپіўши да яе,
Кажа этак строга:

- Вось калі з урадам хто,
Ну з яго пазіцыяй,
Не згодзен у нечым, то такі
Завецца апазіцыяй.

Бабка Ганна з перапугу
Звярнулася ў міліцыю,
Што яе Хвядос здурэў,
Падаўся ў апазіцыю.

Цяпер упёрыя дзед Хвядос,
Не здаваў пазіцыі,
Пакуль не ўбачыў на двары
Следчага з міліцы.

Здаўся хутка й кум Ігнат,
Калі ў яго спыталі:
- Дзе самагонны апарат,
Якім сівуху гнал?

Цяпер Хвядос рагманым стаў.
“н выйшаў з апазіцыі,
Жыццё цвяроzaе пачаў,
Дзякую міліцы.

ПЯЦЬСОТ ДАЛЯРАЎ

У нядзелю прайшла чутка,
Што заробак будзе хутка
Не паверыце — ого!
І можна будзе на яго!
Каб жа толькі не суроцыць,
Бо нячысцік за ўсім сочыць!
Памаўчу і пачакаю,
А як гроши атрымаю,
Вось тады ўжо будзе можна
Пахваліца асцярожна.
Так я думаў у суботу,
Не пайшоўши на работу,
Бо кум зранку завітаў
І па сакрэту мне сказаў,
Што слухаў вечарам “Свабоду”
Пра пяцьсот даляраў тых,
Што было сказана ўслых.
Дык выходзіць ўсё прости,
Як у пельку скочыць з моста;
Трэба ўзіць заробак твой
І невядомы людзям той,
Што ў дзвюх ціхэнкіх палатах
Кішэні поўняць дэпутаты,
Разам скласці, падзліць,
Дык чаму ж на іх не жыць?
Але ж гэта на паперы,
Дык ці варта даваць веры?
Кум пайшоў, а я застаўся
І нарэшце здагадаўся,
Што з дэпутатам удаваіх
Мы застаемся пры сваіх
Яму дастануцца далаіры,
А мне дурню — пра іх мары.

Мовазнаўчы досвед

Ежыва, ежа, яда, ядзенне. “Мы з Ігарам начали рыхтавацца да выхаду са сваімі вялізнымі куфэркамі, набітымі блязінай, коўдрай, ежывам.” (Маладосць. 2011. №4. С. 135). Пазаслоўнікае **ежыва** мае слоўнікавы адпаведнік **ежа, яда, ядзенне**. Узнікла слова па аналогіі з найменнямі стравы: **печыва, варыва, сочыва** і пад. У жывой народнай мове яно мае шмат значэнняў, якія ў слоўніках абазначаюцца словамі **яда, ежа, ядзенне, страва**.

Уладоба, спадоба. “Праз гэтае падабенства паміж намі існавала ўзаемная **ўладоба**” (Полымя. 2010. № 8. с. 80). Пазаслоўнікае **ўладоба** — нульсуфіксавае ўтварэнне ад занатаванага ў слоўніках **ўладабаца** “спадабацца, захапіцца чым-небудзь, прыйсці да густу; спадобы”: **ўладабаца - ўладоба**. Слоўнікі ж фіксуюць аднатаўпнае іншапрыстаўкае ўтварэнне: “**Спадоба, -ы, ж. У выразе: да спадобы (быць, прыйсці і пад.) - спадабаца, быць камунебудзь па густу**” (Тлумачальны слоўнік беларускай мовы, т. 5, кн. 2, с. 29). Бачым і слоўнікае: **Уладабаны. Які ўладаўся, прыйшоўся на густу.** (Тамсама).

Лапнік. “**Падкаціў пікан...** Адкрылі бағажнік, началі даставаць зялёныя галінкі елкі. — Дзядзька Цімох! Куды лапнік? На машыну ці мне яго кідаць патроху?” (Полымя. 2010. № 7. С. 65). Слоўнікі не фіксуюць гэтага слова, а толькі **лапна** — ‘галіна хвойнага дрэва’. Ад слоўнікавага **лапнік** і ўтвораны зборны назоўнік з суфіксам **-ник**: **лапнік**. Слова вартася занатаванні ў літаратурным слоўніку.

Падаянка, падачка.

“...Прышоў у вёску сляпы жабрак, які збіраў падаянку. Гаспадар паклаў у торбу акраец хлеба” (Маладосць. 2010. № 8. С. 66). Слова **падаянка** ад таго ж кораня, што і слоўнікае **падачка** — ‘тое, што даецца ад жалю як ахвяраванне, міласціна’. Утварэнне з суфіксам **-янк-а** **пада(ц)-янка**. Слова бытве на Гарадзеншчыне. Яно занатаванае ў нашай кнізе “Слоўнік народнай мовы Зэльвеншчыны” (Гродна, 2005. С. 84). У народнай мове яно замяшчае **міласціна** — ‘ахвяраванне жабраку, беднаму’.

Весялінка, весялушка.

“Спніўся на зялёным беражку і ўбачыў на дне карагод зорак — **весялінак**”. (Маладосць. 2010. № 8. С. 82). У слоўніках фіксуецца другое слова — **нясцрыманасць**. Першае, больш кароткае, магло ўзнікнуць дўвумя шляхамі: нульсуфіксавым спосабам ад **нестрымца** > **нясцрым**; шляхам гэтак званай рэдэрываці — адваротнага словаўтварэння, калі скарачаецца частка вытворнага вядомага слова (**даяр** ад **даярка**): **нясцрымаласць** (**нясцрымнае**) — **нясцрым**. Дарэчы, так утварылася і слова **інтим** (**інтимнае, інтимнасць**), з якім яно рыфмуецца ў першаваных радках.

Віншаванні па ўсіх рангах —
рускамоўныя

Яшчэ у 1956 годзе, літаральна дзён за колькі да смерці, народны пясняр Якуб Колас звярнуўся у Бюро ЦК КПБ з лістом, дзе патрабаваў пакончыць з нядбайствам у дачыненні да роднай мовы. “н дакараў кіраўніку Беларусі за тое, што яны “гавораць з народам не на яго мове” і заклікаў іх даць “добра прыклад” павагі да яе — выступаць перед людзьмі па-беларуску, што “здавала б тон” у вяртанні роднай мовы на яе высокі пасад.

Мінула з тых пор 55 гадоў. А што мы бачім і чуме сёня ад кіраўніку ўсіх рангах — зверху да самых нізоў? Яны не хочуць паважаць беларускую мову ні у сваіх рабочых кабінетах з падначаленымі, ні на сустэрэах з людзьмі. Заглянуў неяк на старонкі дзвюх раённых газет, што выйшлі напрыканцы 1-га Мая і Дня Перамогі. На першых старонках у іх надрукаваны святочны віншаванні жыхарам рабінаў ад старшины Менскага аблвыканкаму, райвыканкаму, раённых Саветаў дэпутатаў, старшины Саветаў ветэранаў вайны, члена Палаты прадстаўнікоў і дэпутатаў Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь — спрэ зверху да нізу яны рускамоўныя! Також, на мейн памяці, не было ў раёнках нават у даперабудовачных часах.

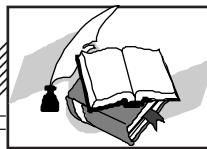
А што мы бачым на апошніх старонках гэтих газет,

дзе амаль у кожным нумары друкуюцца платныя віншаванні чытага — сваім родным і блізкім з днём нараджэння, срэбнымі ці залатымі вяселлем, з чарговымі святымі, часцей за ўсе вершаваныя? За рэдкім выключэннем, усе яны рускамоўныя!

Кошт такога віншавання — ад 16 да 25 тысяч рублёў. Рэдакцыі ад іхней **навар**. Адкуль вытокі гэтага нашэсця рускамоўных вершы? З улікам таго, што ў сельскай мясцовасці пакуль што адсоткаў 70 жыхароў размаўляюць дома па-беларуску (такі звесткі даў нядаўні перапіс насељніцтва ў краіне), пакупнікі на такі зборнік знайшліся б і ў рэдакцыях.

У свой час вядомы беларускі пісьменнік Кастьес Цвірка, адзін са стваральнікаў Міжнароднага фонду “Беларускі кнігазбор”, сам родам са Старадарожскага раёна, успамінаў на старонках адной з незалежных газет, што ў яго вёсцы людзей, якія не ўмелі гаварыць па-нашаскую, па-беларускую, здаўна называлі “нямцамі” (з націскам на другім складзе). Сёння такіх у краіне, асабліва ў гарадах, пражывае зашмат, хто адварочваецца і ад кніжак беларускіх аўтараў, і ад роднамоўных газет, і ствараеца падчас уражанне, што ўладу ў краіне захапілі чужынцы — “нямцы”.

Мікола Кутнявецкі.

Віншаем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў чэрвені

Абужынская Ганна Алляксан.
Ажар Таццяна Мікалайчык
Акудовіч Валянцін Васіл.
Алёшка Вячаслаў Часлававіч
Аляхновіч Леанід Адамавіч
Аляхновіч Ніна Паўлаўна
Анапрыенка Юры
Анацка Ганна
Анацка Яўген
Археаў Аляксандар Сяргеевіч
Асміковіч Міхась Мікал.
Афанасева Раіса Іванаўна
Баеў Дзмітры Уладзіміравіч
Баеў Павел Віктаравіч
Базык Вольга
Барысава Сафія Міхайлаўна
Белавусава Валянціна Валян.
Бельская Ірына Казіміраўна
Біза Юльян Сцяпанавіч
Бурачонак Аляксандар Вяч.
Бязмацерных Дар'я Аляксан.
Бязмен Васіль Канстанцінавіч
Бяласін Яўген Аляксандравіч
Вайтовіч Сяргей Уладзімір.
Валошын Лідзія Рыгораўна
Валынец Таццяна Сяргеевна
Варонік Святлана Аркадз.
Васілевіч Наталля Мікал.
Васільева Анастасія Вячасл.
Гайдук Ірына Эдуардаўна
Галіч Аляксей Эдуардавіч
Гашко Ірына Аляксееўна
Глушко Аляксей Віктаравіч
Грыгор'еўна Ірына Людвіг.
Грышко Людміла
Гудкова Дар'я Уладзіміраўна
Давыдчук Сяргжук
Данільчык Зінаіда Пятроўна
Дземідовіч Ганна
Дзічкоўская Настасся
Дзюсекаў Павел Аляксандар.
Дробыш Вадзім Міхайлавіч
Дрожджына Ала
Дуброўскі Валер Леанідавіч
Жалдака Васіль Станіслававіч
Жамойда Алена
Жарнасек Вітаўт
Ждановіч Таццяна Міхайл.
Жук Ігар Васільевіч
Заблоцкая Алена Аляксандар.
Завадская Алена Аляксандар.
Запалаўская Вольга Васіл.
Золаў Юры Георгіевіч
Іваноў Сяргей
Ігнатовіч Марыя Іосіфаўна
Ільіна Анастасія Аляксандар.
Ішучіна Таццяна Вікенціеўна
Кавалёва Кацярына
Кавалеўская Наталля Леанід.
Кавалеўская Стэфания Сярг.
Кальчугін Віктар
Канкоўская Святлана
Капціловіч Іван

Каращанка Ігар Віктаравіч
Каўко Зміцер
Кісель Сяргей Леанідавіч
Кіслак Васіль Сяргеевіч
Кляпкоў Дзмітрый
Кобрусеў Дзяніс Аляксандар.
Комар Юры Мікалаевіч
Конік Юлія Андрэеўна
Косава Ганна Валер'еўна
Кочман Тарэса
Красоціна Тамара Іванаўна
Краўчук Зміцер
Краўчук Ірына
Крол Аляксандар Уладзімір.
Крываротаў Міхail Юр'еўч
Кудрашова Лілія
Кузікевіч Алена
Кукуш Аленік Аляксандар.
Кукуш Уладзімір Часлававіч
Куляшоў Дзмітрый Віктар.
Куніцкая Ганна Уладзімір.
Курдо Павел Аляксандравіч
Кутас Святлана
Кухарчык Людміла
Лабаты Алег Анатольевіч
Ласкунікай Павел Сяргеевіч
Лаўрыновіч Але́сь Сяргеевіч
Лендзянкоў Ігар
Макарэвіч Іна
Макрыцкі Яраслаў Янавіч
Максімава Наталля
Малашчанка Аляксей Юр.
Маневіч Аляксей
Манкевіч Таццяна Пятроўна
Мароз Кацярына Мікалаеўна
Мароз Уладзімір Вікенцьевіч
Марозава Людміла Уладзімір.
Мархотка Леанід Андрэеўч
Махлай Кастусь
Мациэніна Ніна Мікалаеўна
Машкала Іосіф
Мельнічук Сяргей
Міхайлоўская Данута Канст.
Міхальчук Вераніка Пяты.
Міхноўская Наталля Вячасл.
Мішчанкоў Уладзімір Аляксан.
Нішчык Але́сь Уладзіміравіч
Носаў Андрэй
Палухін Уладзімір Мікал.
Палянскі Андрэй Валер'еўч
Панкевіч Юлія Аляксандар.
Парчынскі Яўген
Патапава Дзіяна Сяргеевіч
Паўловіч Анатоль
Праневіч Кацярына Генадз.
Пукель Алена Адамаўна
Рабчэня Таццяна Васільевіч
Радзюн Валянціна
Радэнка Кацярына Уладзімір.
Раеўскі Аляксандар
Разжалавец Іван
Разжалавец Сяргей
Разумава Галіна Уладзімір.

Рак Вольга Рыгораўна
Раманава Ганна Аляксееўна
Раманішка Вікторыя Уладз.
Ролік Міхail Міхайлавіч
Рудак Наста Юр'еўна
Русец Maximіч Часлававіч
Раўтавіч Кірыла Васільевіч
Савіч Сяргжук
Сакава Ніна Леанідаўна
Сакалова Ніна
Сакун Алена Васільевіч
Саладёба Людміла Мікал.
Салоха Надзея
Самстыка Сяргей Алегавіч
Свізуноў Вячаслаў
Свірко Наталля
Сігаеў Алкесей Уладзіміравіч
Сідляр Андрэй
Сіліч Аляксандар Анатольевіч
Сільнова Ніна
Сінкевіч Ірына Тадэвушаўна
Славута Ніна
Спасюк Рыгор Вікторавіч
Станько Галіна
Старавайтава Надзея
Сямашка Ала Уладзіміраўна
Сяманс Генадзь Мар'янавіч
Сінкевіч Святлана Анатол.
Сярова Зоя
Тайгень Людвіка
Трухан Л
Трацяк Дзмітрый Вітальевіч
Туровіч Ірына Уладзіміраўна
Урбан Аляксандар
Філічонак Ларыса
Фурс Юрый Антонавіч
Хадзінскі Павел Сяргеевіч
Харужая Вера
Хашылёва Таццяна Аляксан.
Хвацік Іван Міхайлавіч
Хевук Ігар
Цімафеева Ядвіга В.
Цімошак Зінаіда Вячаслав.
Ціханай Аляксандар Валер'еў.
Ціхановіч Вольга Віктораўна
Чабатэрэўскі Барыс Дзміт.
Чагаева Ірына Вільданаўна
Чарановіч Ніна Мікалаеўна
Чаркасава Галіна Ільнічна
Чашчына Вольга Мікалаеўна
Шандроха Нона Эдмундаўна
Шарман Аліна
Шаўцоў Генадзь Уладзімір.
Шахлевіч Юлія Віктораўна
Шпілескі Вячеслаў Віктар.
Шубіна Дар'я Алегаўна
Шчарбачэнія Вячеслаў Сярг.
Шыпіла Уладзімір Аляксан.
Юркевіч Сяргей Іванавіч
Юшкевіч Андрэй Андрэеўч
Якаўлеў Юры Генадзевіч
Яскевіч Але́сь Юр'еўч
Яшкіна Надзея Алегаўна

Рэстаран “Гедымін” у Лідзе

Заканчваецца зневісне афармленне новага рэстарана ў Лідзе, які займей назыву “Гедымін”.

Ззаду пэўныя хвалівани. Усё зневісне аздабленне выканана па бела-

руску. “ець слова “Restaurant” па-англійску. Ветранік выкарананы ў выглядзе стылізаванай Пагоні. Такім чынам над Лідай ужо дзве Пагоні - над замкамі вежай і тут. Дарэчы, адна другую бачаць.

Як там будзе ўнутры? Прынамсі, гаспадары абяцаюць, што гэта будзе самы шыкарны рэстаран Ліды. Значыць, паствараюцца.

Nаш кар.

Песні філаматаў і філарэтаў гучалі ў Лідзе

28 траўня 2011 г. у Лідскім гісторычна-мастацкім музеі прыйшла музычна-гісторычная імпрэза “Хай радасць з вачэй нашых блісн...” Песні філаматаў і філарэтаў”. Ліду наведалі музычныя кіраўнікі праекта Алены Прохарава і кампазітар, bard і выдатны прамоўца або нават лектар Аляксей Жбанаву. На сустэречу сабраліся мясцовыя літаратары, вучні 11-й школы, сябры ТБМ, проста цікаўныя. Ад музея арганізаторам імпрэзы

выступала Алены Лучко, супрацоўніца Літаратурнага філіяла музея.

У выкананні Аляксея Жбанава прагучалі песні, што спявалі віленскія студэнты амаль 200 гадоў таму, на слоўы А. Міцкевіча, Я. Чачота, А.Э. Адынца Т. Зана і інш. Кожную песню супрадаважалі воплескі і воклічы “Брава”.

Ні для кога не з'яўляецца навіной, што ў Заполле

Nаш кар.

Беларуская мова — ТБМ — наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1. Казлоўская Іна – 30000 р., г. Менск
2. Невядомая – 20000 р., г. Менск
3. Янчук Мікалай – 30000 р., г. Менск
4. Чайкоўскі Павел – 15000 р., г. Менск
5. Дзейкун Міхась – 10000 р., г. Менск
6. Руткевіч В. А. – 20000 р., г. Менск
7. Цынгалёў Віталі – 10000 р., г. Жлобін
8. Шарэйка Вольга – 26000 р., г. Заслаўе
9. Восінава Аляксандра – 20000 р., г. Гомель
10. Інукевіч С. П. – 10000 р., г. Менск
11. Бамбіза М. – 11000 р., г. Менск
12. Качаноўская Наталля – 10000 р., г. Менск
13. Малышчыц Мік. – 30000 р., г. Салігорск
14. Лісоўскі С. А. – 15000 р., г. Менск
15. Палсюк В. – 2000 р., г. Менск
16. Кійка М.- 2000 р., г. Менск
17. Багінская Аўгінія – 20000 р., г. Менск

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адрэс: вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ “Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на

адрес, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034,

альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ

№3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ

“Белівестбанка” код 739 (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Просім Вашыя ахвяраванні д

(Працяг. Пачатак у
напярэдніх нумарах.)

Асаблівая тэма 1831 г. – віленскія студэнты. Яны доўга чакалі паўстання ў самім горадзе. Не дачакаўшыся яны самастойна ўзбройліся і выйшлі з горада для вядзення партызанскай вайны. Высланы суправадчы іх аддзел Крагельскага 20 траўня напеч паразу частцы студэнтаў у Рудніцкім лесе, праз 4 дні студэнты ўдала адблі напад роты Віленскага палка, але, недалёка ад Барбaryшак, былі нагнаны палкоўнікам Севасцьянавым і рассеяны, страціўшы да 200 чалавек. Тым не менш вялікая частка студэнтаў далучылася да войскаў генерала Хлапоўскага.

Галоўнай бядой паўстанцаў была недасведчанасць камандзіраў і жаўнерараў, слабое ўзаемадзеянне паміж сабой, што прыводзіла да няздолгасці супрацьстаяць рэгулярнай арміі. Аднак, палкоўнік расейскага генеральнага штаба Пузырёўскі адзначаў, што сярод паўстанцаў былі і дасведчаныя камандзіры. Напрыклад кіраўнік Расіенскага павета Станевіч сур'ёзна займалася арганізацыяй сваіх войскаў і нарыхтоўкай баявых прыпасаў.

А найбольшыя таленты ў партызанскай вайне праявіў прафесійны падпілар тэльшынскіх інсургентаў Яцэвіч, ён першы зразумеў што паўстанскім войскам немагчыма дзеянічаць вялікім масамі і даваць рашучыя бітвы, а варта аблежавацца малою вайною. Тому ён падзяліў свае войскі на невялікія, але самастойныя аддзелы і размясціў іх уздоўж курляндскіх мяжы, так што параза аднаго з іх не магла шкодзіць іншым, авойскі і начальнікі мелімагчымасць альбо ўхіляцца ад боя альбо прымаць бой, у залежнасці ад таго ці спрэяльна складвалася сітуацыя.

Паўстанне ў Белавежскай пушчы

У Гарадзенскай губерні рэвалюцыйны рух быў слабешы чым у Віленскай, часткова тому, што з пачаткам паўстання большая частка моладзі з'ехала ў Варшаву і ўжо прыняла ўдзел у паўстанні.

Інсургентаў на Гарадзеншчыне узнічалі Т. Краскоўскі, асабісты сакратар цывільнага губернатара, арганізаторамі былі так сама берасцейскі маршалак К. Нямізівіч, адвакат Ю. Гацыўскі, засядаль гарадзенскага суда Я. Жылінскі. Патрыёты мелі некалькі варыянтаў выступлення. Планавалася захапіць мясцовую залогу або, стварыўшы ў Белавежскай пушчы партызанскі аддзел, пашырыць яго дзеянні на ўсю губернію (Гарбачова В. Паўстанне 1830–1831 гг. у лёсе Ігната Дамейкі // Ігнат Дамейка — светач сусветнай цывілізацыі: Матэрыялы VI Карэлічскіх чытанняў. г. п. Мір, 12 вер. 2002 г.). Склалася так,

Паўстанне 1830 - 1831 гг. Да 180-х угодкаў

Хлапоўскага ў Літве

Хлапоўскі прыйшоў у Літву з аддзелам у 800 чалавек: 1-шы уланскі палк (500 чалавек), 100 чалавек 1-га егерскага палка, 100 афіцэрэй і юнтараў і 2-ве конныя гарматы. З ім былі адпраўленыя інструкцыі рэвалюцыйнага наслененага пункту: у цэнтры – Белавежа, на паўночным усходзе – Рудня і на паўночным заходзе – Нараўка, яны ж з'яўляліся і вузламі шляхоў, якія вялі праз пушчу.

Капітан Я. Жылінскі заняўся фармаваннем паўстанцага войска, абсталівашем лагера, нарыхтоўкай узбраенні і харчавання. Па успамінам інсургентаў, у 4 лагерах сканцэнтравалася каля 250–300 чалавек, сярод якіх знаходзіліся беластоцкія, берасцейскія, ваўкавыскія, пружанскае, лідскія паўстанцы, палкоўнік Пузырёўскі кака пра 800 інсургентаў падзеленых на некалькі аддзелаў, значную частку паўстанцаў склалі ляснічыя.

Рускі генерал Розэн, даведаўшыся, што мясцовая шляхта, збіраеца ў сяле Крыніцы (усходняя частка пушчы), 11 траўня выслаў туды падпалкоўніка Горскага з 2-ма эскадронамі Віленскага ўланскага палка, затым даведаўшыся, што да паўстанцаў прыходзіць ўсё больш мясцовай шляхты і сялян, Розэн 14 траўня выслаў для ўзмацнення Горскага яшчэ падпалкоўніка Сарабію з 3-мя ротамі Мурамскага палка, 1 гарматай і 14 казакамі. Сарабія прыбыў 17 траўня ў Белавежу і знайшоў яе пакінутай жыхарамі. Адтоль ён рушыў у Каратэўскую Альтону, дзе па атрыманых звестках, знаходзіўся галоўны зборны пункт інсургентаў. Тут Сарабія захапіў лагер з запасамі зброі, аднак у гэты час рускі транспарт з 418 фурманак, які рухаўся з Берасці ў Скідаль, быў атакаваны ў лесе каля рабчыка Гвозна і знішчаны, прычым з аховы ў 53 чалавекі ўтрапалася толькі 28, таму Сарабія, лічачы сваё становішча ў лесе небяспечным, вырашыў адступіць на поўдзень да Дзімітравіч. Пераканаўшыся, што інсургенты машні, чым ён меркаваў, Розэн 19 траўня адправіў генерала Ліндэна з Жытомірскім палком, падэскадрон уланам у 2 гарматамі, загадаўшы злучыцца з аддзеламі Сарабія і Горскага, пасля чаго ачысціць лес і аднаўіць сувязь Гродні і Берасці. Пад Гайнавічай Ліндэн нечакана сутыкнуўся з Хлапоўскім. Такім быў стан спраў на момант прыходу рэгулярных польскіх войскаў генералаў Гелгуда і Хлапоўскага.

Дзеянні войскаў

Гародню, але развярнуўся і ідуцы дзень і ноц калі Шчучына, праз Жалудок і Арланку, 31 траўня падышоў да Ліды. Капітан Камарніцкі, які знаходзіўся ў Лідзе з дзвюмі ротамі Віленскага рэзервовага батальёна пры двух гарматах, з набліжэннем Хлапоўскага адступіў па Віленскай дарозе, але быў затрыманы ў адкрытым полі коннікам Хлапоўскага і пасля нівялікага супраціві склаў зброю. У гэты час з Жырмунаў да Ліды выступіў аддзел палкоўніка Гаферланда, які прыбыў туды напярэдадні. Хлапоўскі, знішчыўшы аддзел Камарніцкага, атакаваў Гаферланда, расейцы ўмацаваліся на краі лесу і адблі атаку толькі што склалі Гаферланда, пра сапраўдны лік паўстанцаў, таму Атрошчанку было загадана знайсці і разбіць Хлапоўскага. Атрошчанка сабраў больш за 1 000 чалавек пяхоты, эскадрон улан, 400 казакоў і 9 гармат і рушыў праз Яшуны на Ганушышкі, але польскі генерал рухаўся хутчэй і перахапіць яго не удалося. Ліцвіны, падбадзёнальныя прыходзілі войскай Хлапоўскага зноў паўстаці і Хлапоўскі рухаўся да Кітавішак для сустэрэзы з аддзелам Агінскага. 7 чэрвеня калі Кітавішак Агінскі далучыў да аддзела Хлапоўскага 1000 інсургентаў і аддзел віленскіх студэнтаў, якія налічваў да 350 чалавек. Неўзабаве ў аддзеле Хлапоўскага было ўжо 5 000 чалавек, што дало яму магчымасць склалі Гаферланда 2 пяхоты і 4 кавалерыйскія палкі і артылерыйскую батарэю з 5 гармат. Мясцове насельніцтва забяспечвала паўстанцу ўсім неабходным і дастаўляла выведвальную інфармацыю. Хлапоўскі прыводзіў свае войскі ў парадак у Жыжморах, адкуль пагражаяў, як Вільні, так і Коўні. Аднак ён планаваў абысыці Вільню і рушыць праз Менск на Мазыр, да балота Прывяціці, дзе паўстанне ўжо было падрыхтавана. У гэты час ён даведаўся аб прыбыцці атрада Гелгуда.

З усей Літвы на злучэнне з Хлапоўскім спышаліся аддзелы паўстанцаў: з Изабелінскага лесу прыйшоў аддзел у 40 чалавек, з-пад Слоніма аддзел графа А. Солтана і памешчыка Мікульскага, да фармавання Хлапоўскага пачала далучачца дробная шляхта. У гэты час І. Дамейка быў прызначаны ад юнітам 25-га пяхотнага палка, які ўзначаў С. Мацэвіч. 27 мая фармаванне Хлапоўскага ўвайшло на тэрыторыю Ваўкавыскага павета, у Мсцібаве яно налічвала больш за 4 000 чалавек. Каб увесці ўzman расейцы, ён прадэмантраваў намер рухацца да Слоніма, дзе знаходзіўся цэсарэвіч Канстанцін Паўлавіч, а потым пайшоў на Масты, дзе 30 траўня пера правіўся цераз Нёман. Затым з мэтай дэманстрацыі рушыў на

Генерал Гелгуд быў прызначаны камандзірам і над Хлапоўскім. Хлапоўскі прапаноўваў Гелгуду хутка рухацца да Вільні, каб злучанымі сіламі аўтадаць старажытнай сталіцы Літвы. Аднак Гелгуд пера правіўся цераз Нёман далёка ад Вільні (каля Гелгудішак) і запатрабаваў каб Хлапоўскі са сваімі войскамі ішоў да яго. Генерал Гелгуд быў прызначаны камандзірам і над Хлапоўскім. Хлапоўскі прапаноўваў Гелгуду хутка рухацца да Вільні, каб злучанымі сіламі аўтадаць старажытнай сталіцы Літвы. Аднак Гелгуд пера правіўся цераз Нёман далёка ад Вільні (каля Гелгудішак) і запатрабаваў каб Хлапоўскі са сваімі войскамі ішоў да яго.

Леанід Лаўрэш

скія войскі пад ягоным кіраўніцтвам рушылі спачатку ў Аўгустоўскае ваяводства, 29 мая яны дасягнулі Граева, дзе Дэмбінскі супстрэў свой аддзел і зноў узнічалі яго. Аддзелы Гелгуда і Дэмбінскага дасягалі колькасці 12 000 чалавек пры 26 гарматах. Па даозе, недалёка ад Граева, польскія войскі разгромілі аддзел расейскага генерала Сакена, (расейцы страйці 1 500 чалавек). Далей, праз Аўгустоў, польская армія рушыла на Марыямпаль дзе было прынята рашэнне пера праўляцца цераз Нёман калія Гелгудішак (7 вёрст вышэй па плыні ад Юрбурга), пры гэтым спадзіваліся дапамагчы паўстанцу ў Жамойці і супстрэць у Паланзе англійскі карабель са зброяй. Гелгудішкі былі раздзінным местам генерала Гелгуда і ён хацеў праславіць гэтай пераправай сваіх продкаў. Для дэманстрацыі быў высланы да Коўні авангард Дэмбінскага, які павінен быў замаскаваць рух на Гелгудішкі. 4 чэрвеня Дэмбінскі прыбыў у Александровіці, наспраці Коўні і пачаў абстрэльваць горад з супрацьлеглага берага, аднак пера праўлявіцца на другі бераг і ўзяць горад не адважыўся, таму што хадзілі чуткі пра набліжэнне вялікай масы рускіх войск. 7 чэрвеня калі Кітавішак Агінскі далучыў да аддзела Хлапоўскага 1000 інсургентаў і аддзел віленскіх студэнтаў, якія налічваў да 350 чалавек. Неўзабаве ў аддзеле Хлапоўскага было ўжо 5 000 чалавек, што дало яму магчымасць склалі Гаферланда 2 пяхоты і 4 кавалерыйскія палкі і артылерыйскую батарэю з 5 гармат. Мясцове насельніцтва забяспечвала паўстанцу ўсім неабходным і дастаўляла выведвальную інфармацыю. Хлапоўскі прыводзіў свае войскі ў парадак у Жыжморах, адкуль пагражаяў, як Вільні, так і Коўні. Аднак ён планаваў абысыці Вільню і рушыць праз Менск на Мазыр, да балота Прывяціці, дзе паўстанне ўжо было падрыхтавана. У гэты час ён даведаўся аб прыбыцці атрада Гелгуда.

Генерал Гелгуд быў прызначаны камандзірам і над Хлапоўскім. Хлапоўскі прапаноўваў Гелгуду хутка рухацца да Вільні, каб злучанымі сіламі аўтадаць старажытнай сталіцы Літвы. Аднак Гелгуд пера праўляўся цераз Нёман далёка ад Вільні (каля Гелгудішак) і запатрабаваў каб Хлапоўскі са сваімі войскамі ішоў да яго. Генерал Гелгуд быў прызначаны камандзірам і над Хлапоўскім. Хлапоўскі прапаноўваў Гелгуду хутка рухацца да Вільні, каб злучанымі сіламі аўтадаць старажытнай сталіцы Літвы. Аднак Гелгуд пера праўляўся цераз Нёман далёка ад Вільні (каля Гелгудішак) і запатрабаваў каб Хлапоўскі са сваімі войскамі ішоў да яго.

Паход Гелгуда

27 траўня, на другі дзень пасля бітвы пад Астравенкай, генерал А. Гелгуд рухаўся на злучэнне з галоўнымі сіламі польскай арміі, калі Дэмбінскі прыбыў да яго з кавалерыйскім эскадронам і перадаў сіламі польскай арміі, калі Гелгуду прыбыў да яго з кавалерыйскім эскадронам і перадаў славенскай інструкцыі аб далейшых дзеяннях. Гелгуд, на думку сучаснікаў не самы лепшы генерал польскай арміі, такім чынам стаў на чале важнейшай экспедыцыі ў Літву. Поль

(Працяг у наст. нумары.)

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Газета падпісаны да друку 30.05.2011 г. у 10.00. Замова № 1215.

Аб'ём 1 друкаваны аркуш. Наклад 2000 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2160 руб., 3 мес.- 6480 руб.

Кошт у розніце: па дамоўленасці.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Юрась Бабіч, Вольга Іпатава,
Юрась Каласоўскі, Ірына Марачкіна,
Леакадзія Мілаш, Але́сь Петрашкевіч,
Аляксей Пяткевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў
Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

<http://nashaslova.mns.by/>

/pawet.net/

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адрас рэдакцыі:
231293, Лідскі р-н, в. Даліна.
Адрас для паштовых адпраўленняў:<